

Smaakmaker

37^e Edition.

P. MARTIAL LEKEUX

Le patelin
de
Notre-Dame

Alfred MARTIN

Editions Saint-Michel

Situering

Martial Lekeux was beroepsofficier die op zeker ogenblik koos voor het geestelijk leven als pater bij de franciscanen in Turnhout.

Toen in augustus 1914 de Duitsers ons land binnenvielen, ging de soldatenmicrobe zich roeren en vroeg Martial zijn overste of hij weer in het leger mocht gaan om het land te verdedigen. Dat werd toegestaan als hij een niet-strijdende functie zou krijgen. En effectief, hij werd waarnemer voor de artillerie. Wat dat inhield: hij moest zich ergens tussen de vijandelijke stellingen en de eigen kanonnen opstellen op een verhoogd punt, om te zien waar onze granaten bij de vijand insloegen.

Dat moest hij na elke schot doen via een telefoonlijn, zodat de kanonniërs beter konden richten. Aan de IJzer verstopte hij zich in wat overbleef van een kapot geschoten kerktorentje. Daar zat hij dan dagenlang, eenzaam en verlaten, lezend, mediterend en schrijvend. Daar ontstonden enkele van zijn beste werken. Soms werd hij bevoorrad met proviand, of soms ook niet, naargelang de dragers tot bij hem konden komen.

Nog even over geestelijken en oorlogvoeren. In het Belgisch leger waren er ook toen al aalmoezeniers die vast aan een eenheid of een kazerne verbonden waren. in oorlogstijd – als er nood was aan meer geestelijke bijstand voor de militairen – werden ook parochiepriesters – dikwijls jonge onderpastoors, ingezet als tijdelijke aalmoezeniers. Priesters in een strijdende functie zouden er in het Belgisch leger slechts enkelen geweest zijn. Een priester in het veldleger in een niet-strijdende functie, maar ook niet als aalmoezenier – kwam zelden voor. Martial Lekeux was één van hen.

In het Franse leger daarentegen waren er heel wat priesters en seminaristen (opleiding tot het priesterschap) die effectief in strijdende eenheden ingezet werden. Volgens het kerkelijk recht zijn de twee moeilijk te verzoenen: “gij zult niet doden” en tegelijk een bataljon para’s commanderen...

Terug naar Martial Lekeux: zijn werk beperkte zich niet tot geschiedschrijving over de oorlogsgebeurtenissen, maar schreef nadien spirituele werken die zeer gesmaakt werden en waarover hij het gans land door lezingen ging houden.

Kamiel Mertens, redacteur 2020
Balen, 11.07.2020

Om den lezer onzen Franciskaanschen held voor te stellen.

Over een tijdje las ik in mijn dagblad dat de kapitein-kommandant Lekeux – alias Frater Martiaal – van de orde der Minderbroeders – te Schaarbeek in den Apologetischen Kring St-Capistranus een voordracht had gegeven over zijn wederwaardigheden in een observatiepost aan den IJzer.

Dit bracht mij te binnen dat ik ergens tusschen mijn oude papieren - uitknipsels uit dagbladen en andere – nog een artikeltje liggen had van de hand van Minister Vandervelde in het “Journal” van ? 1915, zoo ik mij niet bedrieg... Ik geef het hier als inleiding ten beste: 't zal den lezers stichting dienen en zij kunnen er een mondstoppertje van maken, wanneer een of andere flierefluiter de niets-doende, niets-waardige monniken aanrandt.

Maar ge kent onzen held nog niet? Kommandant Lekeux is te Aarlen, provincie Luxemburg, geboren ten jare 1884. Na zijn humaniora voltrokken te hebben, ging hij in het leger en ontving er zijn militaire opleiding. Korte jaren vóór den oorlog was hij als luitenant aan de vestingsartillerie te Luik gehecht en had een schitterende loopbaan in 't vooruitzicht. Maar de stem van God deed zich hooren en riep hem op tot andere, meer belangrijke strijden dan de schijngevechten der jaarlijksche manoeuvres – wie toch had den oorlog voorzien? Luitenant Lekeux kwam aankloppen bij de minderbroeders en verwisselde het lawaaierige officierskleed met de nederige boetepij van Sint-Franciscus. Onder den naam van **frater Martialis** bereidde hij zich voor, door gebed en studie, tot het H. Priesterschap en het veroveren der zielen.

Maar zie! In augustus 1914 breekt de wereldoorlog los en wordt ons leger opgeroepen om het bedreigde Vaderland te verdedigen. Frater Martialis - hij draagt goed zijn naam: strijdhaftig - kan het in zijn enge cel niet meer uithouden: het wapengekletter, waarin hij nogmaals de stem Gods herkent, roept en noopt hem onverwijld naar 't leger te snellen, dat - vooral in de artillerie - gebrek heeft aan geschoolde officieren. De Z.E.P. Provinciaal keurt zijn voornemen goed. Met hartzeer - hij is een doorgoede kloosterling - legt Frater Martialis zijn pij neer en herneemt zijn luitenantsuniform om tot Antwerpens verdediging mee te werken. Bij den ongelukkigen val dezer stad⁽¹⁾ wijkt hij met zijn mannen naar den Yzer, waar zij heldhaftig stand houden om eindelijk in 1918 den wijkenden vijand zegevierend terug te drijven.

Kommandant Lekeux – hij werd door zijn moedig optreden opvolgenlijk bevorderd tot kapitein en kommandant, en was, bij den uiteindelijken aanval dienstdoende majoor in 't leger – kommandant Lekeux, door geheel het leger gekend, werd door zijn mannen aanbeden: streng maar rechtvaardig, was hij ook goed als brood: alles had hij veil voor zijn jongens en niets bewaarde hij voor zich zelven.

Alvorens eenige uittreksels te geven uit het notaboekje van kommandant Lekeux, laten we het woord aan Minister Vandervelde.

P.B.A., o.f.m.

¹ 9-10 oktober 1914. K.M.

De monnik-krijger

Ik bezocht deze laatste tijden wat ons overblijft van België, van 't onafhankelijke België: een arme landstrook, àl nevel en moeras, met bloed doortrokken, met puinen overzaaid; als grens, de Belgische en Fransche loopgrachten gegraven van Nieuwpoort tot Yperen; vlak daarvoor, als breede wal, het plein der overstroming.

Toen in de 17de eeuw de soldaten van Maurits van Nassau slag leverden in diezelfde gewesten, toen noemden ze dien slag een "puidenoorlog".⁽²⁾ Er is nu weinig aan veranderd: op enkele plaatsen vindt ge bruggen, elders blijven de vijanden van elkander gescheiden door 'n twee km water en modder.

Hier en daar steekt nog een hoeve uit, een gehucht, boven 't water. Daar liggen de voorposten, voor het meerendeel ongenaakbaar bij klaren dage, omwille van hei schroot: de aflossing der troepen en hun bevoorrading geschieden dan ook bij nachte.

Toen ik in Pervyse nu was, stelden enkele officieren mij voor één dier voorposten te bezoeken, den meest vooruit geschovene der Belgische lijn. Ge zult er een man zien, spraken ze, méér dan een gewone: gisteren nog was hij monnik, heden is hij officier.

Na schitterend zijn loopbaan te hebben aangevangen in 't leger, trad hij zekeren dag een Franciskanerklooster in.⁽³⁾ De oorlog vond hem daar, en deed hem uitgaan weer. De pij verdween voor het uniform: nu is hij luitenant, met eeretekens gesierd om heldendaden. De moeilijke en gevaarvolle posten vraagt hij aan als een gunst.

We vertrokken dan om dien monnik-krijger te bezoeken in zijn eenzaamheid: een dijk van takkebossen leidt er heen, al over slijkerige eilandjes waar men inzakt tot over de knieën. Om ze door te waden heeft elke compagnie eenige paren hooge laarzen in caoutchouc.⁽⁴⁾ De nacht was klaar. Een dunne lichtstreep der maan weerspiegelde zich in den waterplas. Langs den kant van Nieuwpoort schoten de Duitschers lichtende vuurpijlen ten einde hun vorderingen te belichten in 't vooruitzicht van een mogelijken aanval.

In de verte rommelden vijandelijke kanonnen: al boven onze hoofden zonden de "120" der Franschen hun bommen in de cantonnementen langs den anderen kant van den Yzer: schuifelend vlogen ze voorbij lijk vogels, zeer hoog in de lucht.

Na een uur gaans, den stok in de hand om niet te struikelen, bereiken we het dorp O..., of liever wat er van overblijft: eenige muurvlakken, een ingestorte toren, eene hoeve, teenemaal doorschoten. '

We zijn er, 't is hier de wachtpost van luitenant Lekeux. Een 15 soldaten houden de

² Puid is een dialectwoord door kikker. K.M.

³ In Turnhout. K.M.

⁴ De auteur bedoelt vermoedelijk "lieslaarzen". K.M.

wacht, - de Duitse loopgrachten immers zijn maar 200 m verder. De andere, in een kelder, zijn met de kaarten aan het spelen, een schacht die gisteren aankwam eerst, ligt er te slapen, den neus tegen een balk gedrukt. De aanvoerder zit boven in een soort van duivenhok, zijn waarnemingspost.

Wij gaan dan boven. Hij ontvangt ons in zijn cel: 5 m lengte op 4 m breedte; Voor meubels, een stroozak, een doorgezeten stoel, eene tafel met verwonde pooten; geen ander licht dan een dievenlantaarn, onzichtbaar voor wie buiten is. Hier, in die armoe, woont onze kluzenaar reeds meer dan een maand; alle 24 uur worden er van zijn mannen afgelost, hij wil niet afgelost worden.

Als waarnemer voor de artillerie blijft hij gestadig op zijn post - zonder andere betrekking met de buitenwereld dan de telefoondraad die hem verbindt aan het groote hoofdkwartier. Hij wordt bevoorraad lijk het past, bij kalme nachten.

Maar soms, onder het vuur der machinegeweren, worden de betrekkingen haast onmogelijk. Eenige weken geleden kon men hem in geen drie dagen drinkwater bezorgen: Lekeux dan, om zijn dorst te lesschen, schept van 't water der overstroming, zout water, waarin lijken drijven, doet het koken in een ketel, en likt dan de druppels af die hangend blijven aan het scheel.

Zekeren avond drong eene bom tot bij hem binnen, ontplofte, maar door een buitengewoon geluk – misschien een mirakel? Zegt hij – kwam Lekeux er van af met een schram aan den vinger.

En aan al wie hem vraagt nu of 't leven in zulke voorwaarden niet ondraaglijk is, of hij niet wegsterft van verveling en eenzaamheid, antwoordt hij eenvoudig: *“Nooit voelde ik me zoo gelukkig. De tijd vliegt voorbij. 'k Zorg zoo stillekens voor mijn klein huishouden, ik waak op mijn mannen, ik verzend mijn waarnemingen; ik heb het bewustzijn dat ik nuttig ben aan mijn Vaderland.”*

En om zijn gedachten te volledigen, toonde hij ons op den muur dees woorden, er in gekorven met een pennemes: *“Leve de Koning!”*

Welken afstand tusschen dien man, dien kloosterling, dien behoudsgezinde, dien koningsgezinde, en den republikein, den socialist, den ongeloovige dien hij ontvangt. En toch, als ik de hand hem druk in volle genegenheid, dan verdwijnt dien afstand, we staan heel dichte bij elkander. We willen, we voelen, we hopen hetzelfde: zoo de wijzen van uitdrukking verschillen, de gevoelens verschillen niet. Hij verliet zijn klooster, ik verliet mijn volkshuis, hand in hand strijden we nu tegen een woeste en onrechtvaardige aanranding.

Het België van gisteren stierf!
Leve het België van morgen!

Emile Vandervelde in “Le Journal”